

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: The Correlates of War. I Research Origin and rationale II Testing some realpolitik Models

Houweling, H.W.

Citation

Houweling, H. W. (1983). Boekbespreking van: The Correlates of War. I Research Origin and rationale II Testing some realpolitik Models. *Acta Politica*, 18: 1983(1), 108-113. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452403>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452403>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

dat hier en daar de diepere betekenis van het gestelde kan ontgaan aan degenen voor wie het boek vooral bestemd is: studenten en andere beginnende lezers.

Het eindoordeel kan positief zijn, maar met voorbehoud. Het boek kan een waardevolle bijdrage aan de Nederlandse literatuur over oorlog en vrede worden, als het op een aantal punten wordt gepreciseerd en bijgesteld en indien een tekst wordt opgenomen waarin de bijdragen van de verschillende auteurs met elkaar in verband worden gebracht.

Enkele bijdragen zijn in deze kritiek onbesproken gebleven, niet omdat zij niet interessant zouden zijn, maar omdat zij een minder markante plaats innemen in de algehele opzet van het boek en eerder een uitwerking of toepassing vormen van de theorie van De Vree, dan wel omdat de commentator niet op problemen is gestuit welke bespreking hij onmisbaar achtte.

P. J. Teunissen

J. David Singer (ed), **The correlates of war: I Research origins and rationale**, New York etc., The Free Press, 1979, 373 blz. + bibliografie

'To the extent that decisionmakers are misinformed, but believe that they know a given set of factors or a given correlational principle, they may act with confidence, yet end up in disaster'.

Voor zover vaststelbaar voor een buitenstaander, lijkt de bovengeciteerde uitspraak van Singer een goede samenvatting te zijn van de drijfveren van diens professionele activiteit als hoogleraar in de leer der internationale betrekkingen aan de Universiteit van Michigan. Dit boek, een bundel van 15 reeds eerder gepubliceerde artikelen en onderzoeksrapporten, doet verslag van de wijzen waarop Singer zich heeft ingespannen de kwaliteit van de politieke besluitvorming te verbeteren. Eerst als een min of meer 'liberal'-georiënteerd auteur over actuele beleidsproblemen in de Amerikaanse buitenlandse politiek. Vervolgens als sociaal-wetenschappelijk onderzoeker van het dreig-oorlog systeem, de interstatelijke component van de internationale orde. Dit boek bevat van beide activiteiten voorbeelden. De schrijver heeft het materiaal van dit boek in 7 categorieën onderverdeeld. De artikelen in elke categorie illustreren een bepaald thema uit Singers werk, zoals zijn normatieve uitgangspunten, beleidsvoorstellen, indexconstructie en hypothesetoetsing. Op het eerste gezicht lijkt het streven de wereld te verbeteren door de geesten der besluitvormers te verlichten zo gek nog niet. De internationale politiek is immers bij uitstek een gebied waar zelfs uit de goede bedoelingen van sommigen rampen voor iedereen kunnen voortvloeien. Bovendien is in het recente verleden genoegzaam gebleken dat besluitvormers ruimschoots gebruik maken van mogelijkheden om in de internationale relaties onheil te stichten. Toch is dit boek ook een verslag van teleurstellingen. Elementen van teleurstelling zijn te vinden in sommige van de inleidingen die de auteur schreef ter gelegenheid van de uitgave van zijn werk in boekvorm. In Singers geval heeft teleurstelling geleid tot

een min of meer ingrijpende heroriëntatie van de eigen werkzaamheden, n.l. van de rol van beleids criticus naar die van sociaal-wetenschappelijk onderzoeker. Toch is er voor hem geen reden zich te generen over zijn bijdragen uit de vroegere periode, al vonden zijn ideeën 'few takers in the US government'. Soms lijkt het alsof de tijd heeft stilgestaan. Dit is bij voorbeeld het geval met Singers verhandeling naar aanleiding van het verschijnen van Kahns *On Thermonuclear War* (hoofdstuk 5, blz. 91 e.v.). Deze beschouwing kan zonder ingrijpende herziening opnieuw worden gepubliceerd, maar dan als een kritiek op het (opnieuw) opduiken van counterforce-ideeën in het Amerikaanse nucleaire beleid. Singers verhandeling over de ontbinding van de blokken in Oost en West, geschreven in 1963, is evenmin verouderd. Ook wanneer men de mening is toegedaan dat hierdoor de vrede in de wereld niet zal worden bevorderd, is herlezing van deze verhandeling aanbevolen. Singers 'policy proposals' van weleer bevatten twee elementen die in de Amerikaanse hoofdstad niet immer op een gewillig oor mochten rekenen, n.l. (1) de stelling dat de Sovjet-Unie legitieme veiligheidsbelangen heeft, en (2) de stelling dat het Amerikaanse militaire beleid soms elementen bevat die door de Russen terecht als een bedreiging worden ervaren. Al hebben de Russen nu minder te vrezen dan in het begin van de jaren '60, de veranderde krachtsverhoudingen hebben deze stellingen niet overbodig gemaakt. Zo duidt het hameren van de regering Reagan op economische sancties tegen de Russen vanwege hun belegering van Polen – waar generaals de macht grepen teneinde zichzelf en de bevolking te vrijwaren van het zoveelste Katyn (1830; 1863; 1939-'41) – niet op een diep respect voor de blok grens als een brandmuur tussen de beide machtssferen. Evenmin lijkt het Amerikaanse aandringen bij de Russen een groter deel van hun langeafstandswapens op onderzeeboten te plaatsen, en zo de stabiliteit van de afschrikking te vergroten, verenigbaar met het groeiend Amerikaanse vermogen onderzeeboten te bestrijden. Ondanks kritiek op de Amerikaanse politiek in een periode waarin dit nog geen mode was, is Singer toch nimmer als een 'darling of the left' door de academische wereld gegaan. Singer als data-freak lijkt ook weinig geschikt voor deze rol. En hebben diepe denkers, zoals bij ons de Groninger polemoloog Röling, 'de methode van het tellen en meten' niet 'als het gevaar van de sociale wetenschap' aan de kaak gesteld? Bij progressieve mensen valt evenmin veel bijval te verwachten voor Singers uit 1958 daterende waarschuwing dat de stabiliteit van de afschrikking ook bedreigd wordt in geval van een 'loss of nerve' die tot één van de beide blokken beperkt blijft (blz. 29). De moeite van het herlezen waard is zeker ook hoofdstuk 4 over escalatie en gedragsbeheersing in internationale conflicten. Singer zet hier vakkundig uiteen hoe het streven van politici naar succes in thuiswedstrijden de bevolking op verlies in de internationale wedstrijd komt te staan. Een goed voorbeeld van deze situatie levert het Amerikaanse Vietnambeleid sinds de Tweede Wereldoorlog. Nadat vanaf de regering-Truman het anti-communisme er bij de bevolking met succes was ingeramd, konden scherpslijpers en opportunisten beleidsveranderingen tegehouden, zelfs nadat de eenheid in de communistische wereld zo zichtbaar schipbreuk had geleden op de eilandjes in de rivier de Oessoeri. De lotgevallen van de Keynsiaanse economische politiek sinds de Tweede Wereldoorlog illustreren overigens dat dit soort dilemma's geenszins tot de buitenlandse

politiek zijn beperkt. Er lijkt echter wel een belangrijk verschil te bestaan in de gevolgen van een falend binnenlands en die van een falend buitenlands beleid.

De ervaring van de 20e eeuw heeft geleerd dat een falend buitenlands beleid de politicus, in meest letterlijke zin, de kop kan kosten. De gevolgen van een falend economisch beleid kunnen er juist toe leiden dat de invloed van de politieke besluitvorming op de samenleving wordt versterkt. Zo kunnen de gevolgen van het onvermogen van de politieke sector om in tijden van hoogconjunctuur forse begrotingsoverschotten te kweken worden toegeschreven aan 'het kapitalisme', en hierdoor meer 'planning' rechtvaardigen. Deze gang van zaken illustreert trouwens pijnlijk dat Singers latere streven de geesten van politieke besluitvormers te verlichten, niet met goede ideeën doch door goed onderzoek, evenzeer kan falen. Ook kennis van de maatschappij die de toets der kritiek kan doorstaan functioneert niet in een sociaal vacuüm. Kennis voegt een element toe aan de maatschappelijke strijd zonder dat daardoor de uitkomsten die groepen mensen gezamenlijk voortbrengen beter beheersbaar worden. De ervaringen met planeconomie in Oost-Europa leren dat zelfs het aanstellen van een tiran niet helpt. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat ook de onderzoeker Singer zijn aanvankelijk optimisme over het maatschappelijk functioneren van wetenschappelijke kennis aanzienlijk heeft moeten bijstellen:

'Even if desirable, to what extent can we—establishment or antiestablishment—hope to change and shape those predictor variables that seem to be affecting the likelihood of war? A fair percentage of such variables may have a great deal of explanatory and predictive power (desirable from a pure science point of view) but may be barely manipulable' (blz. 299).

Derol van onderzoeker mag dan voor Singer opwindender zijn dan het meelopen in de trompetterskorpsen van links of rechts, zonder frustraties is ook het bewerken van de tuin der kennis kennelijk niet.

¹ Zie Röling in *Socialisme en Democratie*, mei 1982 blz. 243 e.v. Het is typerend voor de man en een teleurstelling voor mij, dat deze polemoloog zijn kritiek op kwantitatief onderzoek in een partij-orgaan uit.

H. W. Houweling

J. David Singer (ed.), **The Correlates of War: II. Testing some realpolitik models**. New York: etc.: The Free Press 1980; xxxviii + 304 blz. en bibliografie

In deel I van de Correlates of War-studies ging het om een heruitgave van eerder door Singer in tijdschriften gepubliceerde beschouwingen en onderzoeksverslagen. Deel II van de serie bevat daarentegen nog niet eerder gepubliceerde onderzoeksverslagen van medewerkers van Singer. In deel II zijn 9 studies samenge-

bracht die in overwegende mate gaan over het uitbreken van oorlog in een landen-paar, de groei van het aantal oorlogvoerende partijen nadat oorlog tussen twee staten is uitgebroken en de effecten van oorlogvoering. De bundel opent met een inleiding van Singer, en besluit met een 'interim summary and evaluation' van Singers intellectuele peetvader, Karl Deutsch.

Afgezien van de ordening van de stof over enkele brede categorieën is de bundel in het geheel geen eenheid; de ondertitel, 'testing some realpolitik models', slaat m.i. nergens op. Zoals men kan verwachten bij een collectief werk, zijn sommige onderdelen belangwekkend, terwijl andere hoofdstukken weinig verrassingen in petto blijken te hebben. Ik beperk me hier tot enkele interessante onderdelen. Het boek begint met een door Bremer geschreven verslag van een zitting van het wereldhof. Rechter, aanklager en verdediger buigen zich over de oorlogsbetrokkenheid van staten in de periode 1816-1965. Dat het hier om een denkbeeldig wereldhof gaat moge uit het volgende blijken. Anders dan bij de toenmalige tribunalen van Neurenberg en Tokio, zijn de rechters niet in dienst van de overwinnaars van een oorlog. Bovendien laten aanklager en rechter in Bremers hof zich bijstaan door een deskundige, niet in het volkenrecht—dat zoals elk ander recht een recht van de sterkste is—maar in de waarschijnlijkheidsrekening. Tenslotte is het vonnis van de rechter gebaseerd op alle aan hem voorgelegde feiten. Met de Poissonverdeling als 'base line', komt Bremer tot de conclusie dat bij sommige staten (Frankrijk, Engeland, Rusland en Turkije) sprake is van een buitensporig groot aantal oorlogsparticipaties. Begrijpelijk wordt nu dat sommige echte wereldrechters een gloeiende hekel hebben aan wat één van hen noemde de 'gebruikelijke wetenschappelijke methode van tellen en meten' (Röling in *Socialisme en Democratie* nr. 5, mei 1982 blz. 247). Begrijpelijk wordt ook dat Bremer als titel van zijn hoofdstuk koos 'The trials of nations: an improbable application of probability theory' (cursivering door HWH).

Verder dan het vaststellen van de excessieve oorlogsbetrokkenheid van sommige staten gaat Bremer niet. Maar dat was ook niet van hem gevraagd door het hof (zie voor een volgende stap H. W. Houweling en J. G. Siccama 'War in the foreign policies of nations: an analysis of war proneness', *Acta Politica* 1981/1 blz. 67-101). Op zichzelf genomen is de bevinding van Bremer al de moeite waard, omdat ideeën die in gelijke mate op alle staten betrekking hebben, zoals de slechtheid van de menselijke natuur of het ontbreken van een wereldregering, nog steeds populair zijn. Waarschijnlijkheidsrekening keert terug in hoofdstuk 7, 'Wider wars and restless nights: major power intervention in ongoing wars', van Yamamoto en Bremer. In dit hoofdstuk worden onderdelen van de waarschijnlijkheidsleer gebruikt als modellen voor horizontale escalatie, dus nadat oorlog tussen twee staten is uitgebroken. Bevindingen zijn hier o.m. (1) in het proces van geografische uitbreiding van geweld is de kans dat een grote mogendheid al of niet intervenueert in een oorlog afhankelijk van wat andere grote mogendheden beslissen; (2) deze afhankelijkheid is overwegend tweezijdig van aard; (3) de 20e eeuw is veel gevaarlijker dan de 19e eeuw in die zin dat de kans op interventie door een grote mogendheid in de 20e eeuw dramatisch toeneemt als reeds eerder een grote mogendheid tot interventie besloot. Door drastische toename van het aantal staten,

door de vele steunafspraken tussen grote en kleine landen, lijkt de 20e eeuw, anders dan de 19e, op een serie met elkaar verbonden kruitvaten, waarbij de kans dat één vonk de hele serie tot ontploffing brengt zeer groot is. In de 19e eeuw daarentegen blijken de kruitvaten in veel mindere mate met elkaar te zijn verbonden. Drie kanttekeningen passen bij deze bevinding: (1) De auteurs hebben niets te zeggen over de vraag waardoor dit verschil tussen de beide eeuwen kan zijn ontstaan; zonder twijfel wreekt zich hier de zwakke historische en theoretische onderbouwing van het COW-onderzoek; (2) De auteurs schenken geen aandacht aan de horizontale escalatie-dempende werking van de door kernwapens geschraagde blokstructuur die sinds de Tweede Wereldoorlog is uitgekristalliseerd. Hun uitkomsten voor de 20e eeuw zijn in wezenlijke mate beïnvloed door de beide wereldoorlogen en de Koreaanse oorlog. Het bijzondere van de eerste helft van de 20e eeuw lijkt te zijn dat in deze periode de Europese statenorde hardhandig vervangen werd door een wereldomvattend statensysteem waarin de twee flank-machten van Europa onbetwist de overhand kregen. In de beide wereldoorlogen ging het dus niet zonder meer om posities van Europese staten in het Europese systeem. De strijd ging tevens om de positie van een door Duitsland beheerst Europa ten opzichte van de Verenigde Staten, Rusland en het Britse Empire. Overigens valt nog te bezien hoelang de sinds de Tweede Wereldoorlog ontstane statenorde het zal uithouden. Of kernwapens ook afschrikwekkend zullen werken wanneer de behoefte aan afschrikking het grootst is, n.l. wanneer nieuw-opkomende machten een nieuw tijdperk van anarchie in het statensysteem inluiden, kan alleen de toekomst leren. (3) De empirische uitkomsten zijn relatief ten opzichte van de databasis. Deze is beperkt tot 1965. Het is mijn indruk dat de oorlogen die sindsdien in de derde wereld zijn gevoerd, en waarin de grote mogendheden juist niet op grote schaal met militaire strijdkrachten intervenieerden, het pessimisme van de auteurs wel moeten matigen.

Uit Bremers verslag van de 'Trial of nations' krijgt men de indruk dat er oorlogszuchtige en vredelievende staten zijn. Toch is deze indruk onjuist. Uit hoofdstuk 3 blijkt namelijk dat rangpositie – een comparatief kenmerk dus – en niet de identiteit van de staat, systematisch verbonden is met de mate van oorlogsbetrokkenheid. Socioloog en rechter spreken met verschillende, niet tot elkaar herleidbare, talen over dezelfde feiten. De bundel besluit met een tweetal bijdragen over de effecten van oorlogvoering. In hoofdstuk 8 presenteert Cannizzo een simpel, doch redelijk effectief, model waarin kenmerken van oorlogvoering gerelateerd worden aan de uitkomsten winnen/verliezen voor land A. De databasis van het Correlates of War project dient ook hier als empirische referentie. Uit de studie van Wheeler over de effecten van oorlogvoering op de economisch-industriële groei van de betrokken landen blijkt een overwegend negatief verband. De indruk van een groei-bevorderend effect voor de Tweede Wereldoorlog ontstaat door de economische depressie die aan de Tweede Wereldoorlog voorafging. Overigens zijn mij geen studies bekend waarin met enig empirisch succes het uitbreken van oorlog gerelateerd wordt aan het verloop van de (internationale) economische conjunctuur.

Drie zaken worden nogmaals duidelijk bij het lezen van deze bundel. (1) Hoewel

de COW-groep een hiërarchisch geleide onderzoeksgroep lijkt te zijn, is toch geen sprake van een gezamenlijk onderzoeksplan. (2) Mede als gevolg van het ontbreken van één onderzoeksplan, is slechts in geringe mate sprake van cumulatie; uitkomsten van eerder verricht werk fungeren slechts in geringe mate als input in het latere werk. In dit opzicht is er sinds Quincy Wrights dagen niet veel veranderd. (3) Desondanks – of misschien wel juist daardoor – worden brokstukken kennis aangedragen waarvoor vooralsnog geen substituuut bestaat.

H. W. Houweling

Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge, Cambridge University Press 1981, £ 15,-, 244 blz.

Dramatische internationale ontwikkelingen in de jaren '70 en begin jaren '80 lijken een einde te maken aan het relatief stabiele internationale systeem van na de Tweede Wereldoorlog. Met dit boek probeert Gilpin een bijdrage te leveren aan het inzicht in de dynamiek van het internationale systeem. Via een combinatie van twee theorieën, de sociologisch-deterministische benadering en de economische kosten-baten benadering moet het grootste deel van het gedrag van staten verklaard kunnen worden. Het achterliggende idee is, dat staten streven naar nutsmaximalisatie (met gegeven middelen optimale resultaten behalen), op een rationale wijze hun eigenbelang willen dienen, maar tegelijkertijd beperkt worden in dit afwegingsproces, doordat ze geen volledige greep hebben op hun omgeving, noch op zichzelf.

In het vervolg van het boek laat Gilpin dit onderscheid tussen primaire bepalende factoren (rationeel afwegen enerzijds en sociaal determinisme anderzijds) verder onbesproken. Het lijkt me, dat zijn uitgangspunten iets meer aandacht hadden verdiend. Gilpin presenteert zijn ideeën in de vorm van een algemeen toepasbaar geacht kader, dat de grondslag zou kunnen zijn voor een 'grand theory' die de veranderingen in het internationale systeem verklaart. In het eerste hoofdstuk gaat de schrijver nader in op de begrippen 'internationaal systeem' en 'politieke verandering'. Een internationaal systeem is een sociaal-politieke constellatie, die enerzijds voortvloeit uit het handelen van de actoren gezamenlijk, maar anderzijds beperkingen oplegt aan hetgeen elk van hen afzonderlijk kan bereiken. Gilpin gaat ervan uit, dat de belangen van de machtigste leden het meest gediend worden in zo'n structuur, aangezien zij hun stempel op de formatie hebben kunnen drukken.

In de tijd evenwel, veranderen de belangen van de individuele leden en hun relatieve machtsposities ten gevolge van technologische, economische en andere ontwikkelingen. Dan kan het voor een land aantrekkelijk worden om het internationale systeem te wijzigen, n.l. als de verwachte voordelen die uit de nieuwe structuur resulteren, groter geacht worden dan de verwachte kosten die het wijzigen zelf met zich meebrengt.

Kortom, als de staat in kwestie er beter van denkt te worden. Indien de staat erin